

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 10/2014 vp

Valtioneuvoston selvitys tulevan komission ohjelmaan vaikuttamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 30 päivänä huhtikuuta 2014 lähettänyt jatkokirjelmän 1. VNK 25.04.2014 asiassa valtioneuvoston selvitys tulevan komission ohjelmaan vaikuttamisesta (E 34/2014 vp) ympäristövaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- EU-erityisasiantuntija Jussi Soramäki, valtioneuvoston kanslia
- kansainvälisten asiain neuvos Liisi Klobut, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Erja Fagerlund, työ- ja elinkeinoministeriö.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Jatkokirjelmä käsittelee ennakkovaikuttamista tulevan komission työohjelmaan. Ennen Euroopan parlamentin vaaleja (22.—25.5.2014) vaikuttaminen keskittyy virkamiestasolle, sillä useat komissaarit tai ainakin salkkujako vaihtuu. Vaalien jälkeen poliittisen tason vaikuttaminen nousee keskeiseksi.

Toukokuun aikana komission pääsihteeristössä laaditaan tulevan puheenjohtajaehdokkaan Euroopan parlamentti -kuulemisia varten alustava epävirallinen lista, joka sisältää yhtäältä hankkeet, joissa on vähän liikkumavaraa ja jotka on otettava tulevaan työohjelmaan, ja toisaalta ne asiat, jotka määräytyvät paljolti tulevan puheenjohtajan poliittisen värin ja näkemysten mukaan.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta 2013 (VNS 6/2013 vp) määrittelee lähitulevaisuuden keskeisimmät integraation kehittämishankkeet. Hallituksen avaintavoitteita vuonna 2014 (E 156/2013 vp) ovat

- 1) tulevan komission ohjelmaan vaikuttaminen ja sääntelyn toimivuuden edistäminen;
- 2) talous- ja rahaliiton kehittäminen sekä
- 3) kilpailukyvyyn, kasvun ja työllisyyden edistäminen. Tulevan komission ohjelman osalta tärkeimmät horisontaaliset ja sektorikohtaiset vaikuttamishankkeet tavoitteineen on kuvattu valtioneuvoston kirjelmässä.

Ilmasto ja energia

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus linjata viimeistään lokakuussa vuoden 2030 ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteista, jotta EU olisi so-

vitulla tavalla valmistautunut Pariisissa 2015 pidettäviin kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin, joissa tavoitteena on kattavan ilmastositomuksen aikaansaaminen.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteista päätettäessä energiantensiivisen teollisuuden hiilivuodon riski minimoidaan ja kehittyneiden biopolttoaineiden markkinoiden kehittyminen EU:ssa turvataan esimerkiksi asettamalla liikenteen biopolttoaineille sitova tavoite EU-tasolla. Komissiolta vuonna 2015 tai vuoden 2016 alussa saataviin lainsäädäntöehdotuksiin on ryhdytty vaikuttamaan. Tavoitteena on päästökauppajärjestelmän toimivuuden turvaaminen ja kustannustehokas taakanjako jäsenmaiden kesken.

Valtioneuvosto ajaa näkemystä, jossa metsäbiomassan energiakäytölle ei kehitetä erillisiä kestävyyskriteerejä. Kestävän metsätalouden kriteerien osalta tulee tukeutua EU:n metsästrategian puitteissa tehtävään työhön. Valtioneuvosto korostaa sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden kehittämistä ja unionin yhtenäisyyttä energian ulkosuhteissa kilpailukyyn sekä energian toimitusvarmuuden ja energiaturvallisuuden parantamiseksi. Euroopan energiaturvallisuuden vahvistaminen edellyttää tuontiriippuvuuden vähentämistä lisäämällä kotoperäisiä energialähteitä, kuten kiinteitä ja nestemäisiä biopolttoaineita, maakaasun jakeluverkoston kehittämistä sekä energian tuontikanavien monipuolistamista muun muassa ottamalla energiatoimitukset vahvemmin osaksi yhteistä kauppapolitiikkaa.

Ympäristö

Valtioneuvosto tukee kiertotalouden ja resurssitehokkuuden kehittämistä EU-tasolla ja resurssitehokkuuden arvioinnin ja indikaattorien edelleen kehittämistä. Sitovat maakohtaiset resurssitehokkuustavoitteet olisivat Suomelle ongelmallisia.

Valtioneuvosto tukee EU:n jätepolitiikan uudistamista sekä lähestymistapaa, jossa pyritään ensisijaisesti vähentämään jätteiden syntymistä, edistämään materiaalien uudelleenkäyttöä ja kierrätystä, parantamaan tähän kelpaamatto-

mien jätteiden hyödyntämistä energiana ja käyttämään kaatopaikkoja viimeisenä keinona.

Luonnon monimuotoisuuden ja toimivien ekosysteemipalveluiden varmistamiseksi Suomi osallistuu osana REFIT-hanketta luontodirektiivin ja lintudirektiivin arviointiin. Tavoitteena on tukea EU:n biodiversiteettilainsäädännön tehokasta toimeenpanoa sekä kiinnittää huomiota sääntelyn ajanmukaistamisen tarpeisiin.

Valtioneuvosto vaikuttaa EU:n vesivarojen turvaamista koskevien suuntaviivojen (Blueprint) toteuttamiseen yhteisen toimeenpanostrategian kautta ja EU:n vesipolitiikan tarkistukseen vuonna 2019. EU:n meripolitiikassa vaikutetaan erityisesti EU:n Itämeren alueen strategian ja meristrategiadirektiivin toimeenpanoon sekä näiden mahdollisiin päivityksiin liittyviin aloitteisiin.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

Tulevan komission ohjelmassa tulee nostaa keskiöön cleantech (erityisesti energiatehokkuus, veden käytön tehokkuus ja bioenergia), biotalous sekä aineeton ja digitaalinen arvонуonti perinteisen teollisuuden uudistamisessa ja kilpailukyyn kasvattamisessa.

Sääntelyn toimivuus, ml. kilpailukyky- ja työelisyysvaikutusten parempi huomioon ottaminen (E 113/2013 vp)

Sääntelyn toimivuuden edistäminen on tulevan komission ohjelmaan vaikuttamista läpileikkaava teema. Kyse on siitä, miten EU-sääntelyä halutaan jatkossa tehtävän sekä kevennettävän ja millaista sääntelyä halutaan laadittavan komission viisivuotiskaudella. Suomi on tarjonnut konkreettisia näkemyksiä komissiolle EU-sääntelyn kehittämiseksi kansallisen kartoituksensa (2013) pohjalta. Kartoitukseen osallistuivat kaikki ministeriöt ja joukko sidosryhmiä, ja siinä huomioitiin myös muiden jäsenvaltioiden ja komission näkemykset. Suomi vaikuttaa aktiivisesti myös kesäkuun Eurooppa-neuvoston valmisteluihin, jotta Eurooppa-neuvostossa kyetään sopimaan konkreettisista lisätoimista asiassa. Keskeistä on muun muassa REFIT-ohjelman tehostaminen ja nopea toimeenpano sekä kilpai-

lukykyvaikutusten arvioinnin parantaminen komission vaikutusarviointiohjeita päivittämällä ja yleisimmin koko säädösvalmisteluprosessissa. Yksittäisen hankkeen vaikutusten lisäksi tulisi arvioida eri säädöksistä aiheutuvat kumulatiiviset

vaikutukset erityisesti yrityksille. Sääntelyn toimivuuden ja vaikutusarviointien kehittäminen toteutetaan heikentämättä kuluttajien, työntekijöiden ja ympäristön suojaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ympäristövaliokunta on tarkastellut valtioneuvoston selvitystä toimialansa kannalta eli erityisesti ympäristö-, ilmasto- ja energiapolitiikan kannalta. Yleisteemojen osalta valiokunta on arvioinut erityisesti lainsäädännön toimivuuden edistämistä.

Valiokunta pitää hyvänä, että valtioneuvosto nostaa selvityksessään esille keskeisimpinä vaikuttamishankkeina ympäristöpolitiikan osalta ilmasto- ja energiakysymykset sekä biodiversiteetin suojelun. Ilmastonmuutos ja biodiversiteetin väheneminen ovat suurimmat globaalit ympäristöuhkat, joiden torjuminen edellyttää laaja-alaisia, vaikuttavia toimenpiteitä. Valtioneuvosto korostaa aivan oikein myös, että keskiöön on nostettava cleantech (erityisesti energiatehokkuus, veden käytön tehokkuus ja bioenergia), biotalous sekä aineeton ja digitaalinen arvontuonti perinteisen teollisuuden uudistamisessa ja kilpailukyyn kasvattamisessa. Lainsäädännön toimivuuden edistämistä korostetaan selvityksessä hyvin, mukaan lukien REFIT-ohjelman nopea täytäntöönpano ja siten sääntelyn toimivuuden kriittisen läpikäynnin tarve.

Valiokunta painottaa, että toimiva ympäristönsuojelulainsäädäntö turvaa ympäristön hyvän tilan ja ihmisten terveyden luoden samalla edellytykset kilpailukykyiselle teollisuudelle ja cleantechin kysynnälle. Valiokunta korostaa, että rakennemuutos kohti vihreää taloutta ja toimiva ympäristölainsäädäntö on nähtävä mahdollisuutena eurooppalaisen teollisuuden kilpailukyyn ja kestävän kasvun kannalta. Ilmastonmuutoksen torjumisen ohella investoinneilla hiilineutraaliin teknologiaan, päästöttömään energiaan sekä energia- ja materiaalitehokkaisiin ratkaisuihin vahvistetaan myös koko unionin kil-

pailukykyä pitkällä tähtäimellä. Euroopan merkitys globaalien päästöjen kannalta on pienenevä, ja kansainvälinen ilmastopöytäkirja on välttämätön globaalien päästövähennysten aikaansaamiseksi. Kansainvälisen sopimuksen aikaansaamisen edistäminen on tärkeää paitsi ilmastomuutoksen hillitsemiseksi myös kilpailukyyn kannalta, sillä sekin luo pohjaa cleantechille ja uusiutuvan energian investoinneille. Energiatehokkuuden parantaminen ja uusiutuvan energian lisääminen parantavat itsessään myös EU:n energiaomavaraisuutta, joten hyödyt ovat monipuolisia.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että luonnonvarojen kestävyys ja materiaalitehokkuuden parantaminen mielletään selkeästi kestävä kehityksen mukaisesti osaksi kestävä talouspolitiikka. Resurssien tehokkaan käytön kannalta on myös tärkeää pyrkiä poistamaan esteet esimerkiksi teollisuuden sivuvirtojen tehokkaamman hyödyntämisen turvaamiseksi. Tärkeää on myös tunnistaa ilmastomuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen keskinäisriippuvuus sekä biodiversiteetin merkitys luonnon kestävyyn kannalta ilmaston lämmetessä.

Suomen kannalta merkittävä politiikkaosa-alue liittyy Itämereen. EU:n vuonna 2012 uudistetun Itämeri-strategian toimitasuunnitelma otettiin käyttöön helmikuussa 2013. Uudistamisen tarkoituksena oli tehostaa strategian toimeenpanoa terävöittäen sen keskeisiä tavoitteita, jotka ympäristönsuojelun lisäksi liittyvät kilpailukyyn ja kasvuun. Suomi koordinoi esimerkiksi rehevöitymisen vastaisia toimia Puolan kanssa, kestävä maa- ja metsätalouden ja kalastuksen toimenpiteitä yhteistyössä Ruotsin ja Liettuan kanssa, meriliikenteen turvaamista Tanskan kanssa sekä rajat ylittävän rikollisuu-

den vastaisia toimia yhdessä Liettuan kanssa. Valiokunta korostaakin Itämeristrategian monipuolista merkitystä. On tärkeää vakiinnuttaa strategia lopullisesti kiinteäksi osaksi EU:n ympäristö-, talous-, liikenne- ja meriturvallisuuspolitiikkaa.

Valiokunta painottaa lisäksi, että Itämeristrategia mahdollistaa myös EU:n ja Venäjän yhteistyön tehostamisen vakiintuneita yhteistyörakenteita hyödyntäen. Yhteisiä tavoitteita toteutetaan käytännön toimin muun muassa meriympäristön ja meriturvallisuuden aloilla, talouden ja kaupan kehityksessä sekä liikenneinvestoinneissa.

Ennakoivan, strategisen suunnittelun ja omien kansallisten aloitteiden merkitys on huomattava tehokkaan EU-politiikkaan vaikuttamisen kannalta. Suomi on edelläkävijä ympäristöasioissa. Tätä korkeaa profiilia voidaan hyödyntää ja myös cleantechin vientimahdollisuuksia edistää tukemalla EU:n laajuisia, tiukkoja ympäristövaatimuksia. Toisaalta EU-lähtöinen sääntelytapa ei usein välttämättä sovellu harvaanasutun Suomen olosuhteisiin, vaan voi johtaa kohutuuttoman raskaaseen hallinnolliseen taakkaan suhteessa saavutettavaan ympäristöhyötyyn. Sääntelytavan kustannustehokkuus ja vaikuttavuus on pystyttävä ottamaan huomioon nykyistä paremmin ilman, että samalla heikennetään ympäristönsuojelun tasoa.

Valiokunta huomauttaa lopuksi, että ympäristölainsäädäntö on suurimmalta osaltaan sisämarkkinalainsäädäntöä, jonka osalta mahdollisimman yhdenmukainen täytäntöönpano eri jäsenmaissa takaa parhaan toimintaympäristön yrityksille. Cleantechin markkinoiden sujuvan toiminnan kannalta liian joustava lainsäädäntö voi muodostua esteeksi, kun taas riittävän jouston puuttuminen voi muulta osin johtaa epätarkoituksenmukaiseen tai hallinnollisesti raskaaseen lopputulokseen. REFIT-ohjelmassa onkin tärkeää tunnistaa turha tai epätarkoituksenmukainen ympäristösääntely samanaikaisesti, kun toisaalla mahdollisimman yhdenmukainen sääntely on välttämätön ja tarpeen markkinoiden toimivuuden turvaamiseksi. Oikean tasapainon löytämiseen joustavan tai yhdenmukaisen sääntelytavan välillä sekä toissijaisuusperiaatteen toteutumiseen eli oikean sääntelytason (unionin laajuinen kansallinen taso) toteutumiseen on siten kiinnitettävä jatkuvasti huomiota ja haettava aktiivisesti tarkoituksenmukaisinta sääntelytapaa.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 13 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
vpj. Rakel Hiltunen /sd
jäs. Tarja Filatov /sd
Christina Gestrin /r
Pauli Kiuru /kok
Jukka Kärnä /sd
Jari Lindström /ps

Eeva-Maria Maijala /kesk
Martti Mölsä /ps
Sari Palm /kd
Anni Sinnemäki /vihr
Juha Väätäinen /ps
vjäs. Sirpa Paatero /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.